Душа тисячоліть шукає себе в слові

[Матеріал підготувала С. Костроміна, зав. відділу НТБ.]
#3 от 25.03.2015

До 85-річчя Ліни Костенко
Змири гординю, преклони коліна
Торкнись душею їхньої строки,
Чурай Маруся, Леся, горда Ліна –
Богині слова і святі жінки…
В. Ковтуненко.

Ранньої весни, коли природа прокидається від зимового сну, відзначає свій день народження жінка-легенда української літератури, поетеса Ліна Костенко. Письменник Юрій Андрухович написав про неї: «…Саме вона – і ніхто інший – прищепила сотням тисяч українців непохитну певність у тому, що цензура – це зло і злочин, а самоцензура дорівнює самогубству. Саме вона привчала цих духовно вайлуватих і від природи не надто схильних до максималізму та різкості, а по-іншому кажучи, не надто сміливих людей до того, що слова «незалежність», «гідність» і «свобода» в українській мові існують не просто так».

Народилася Ліна Василівна 19 березня 1930 року у містечку Ржищев, неподалік Києва, у родині вчителів. Біографічні джерела твердять, що батько майбутньої поетеси був дуже цікавою особистістю, працював вчителем у школі, викладав мало не всі предмети, знав 12 мов. Саме він зацікавив доньку історією рідного краю, яка потім неодноразово оживала на сторінках її творів.

У 1936 році Ліна Костенко разом з батьками переїхала до Києва. Саме з цим містом пов’язані спогади поетеси про дитинство. І спогади ці не завжди радісні, адже в часи сталінських репресій батько Ліни був названий «ворогом народу» та засуджений до 10 років таборів, а коли дівчинці виповнилось лише одинадцять років, розпочалася війна з фашистською Німеччиною. Тож майбутній поетесі на власному гіркому досвіді довелось пережити всі біди, що принесла із собою ця війна: голод, холод, розруху, евакуацію… В

одному зі своїх віршів вона напише: «Вперше казку про Попелюшку я почула на попелищі». У вірші «Мій перший вірш написаний в окопі...» ми прочитаємо пронизливо болючі рядки про дитинство, вбите на війні. Жахіття війни та горе, яке вона приносить людині, стануть однією з провідних тем творчості Ліни Василівни Костенко, адже стерти з пам'яті та забути ті дні просто неможливо.

Після війни майбутня поетеса навчалася в середній школі, відвідувала літературну студію при журналі «Дніпро», який тоді редагував Андрій Малишко. Отримавши середню освіту, вступає до Київського педагогічного інституту, однак бажання серйозно займатися літературою спонукає Ліну Костенко залишити навчання та рідний Київ. У 1952 році вона стає студенткою Літературного інституту ім. Горького. У Москві з Ліною Костенко навчалися яскраві представники покоління митців, яких сьогодні ми називаємо «шестидесятниками» – Роберт Рождественський, Фазіль Іскандер, Юнна Моріц.

Її дипломною роботою в Літературному інституті була збірка «Проміння землі». Рецензент, відомий письменник Всеволод Іванов, писав: «Дипломна робота Ліни Костенко, вірші, заслуговує, з моєї точки зору, найвищої оцінки. Це дуже талановитий поет з великим майбутнім. Українській літературі поталанило, що в ній є постать, яка життям і творчістю утверджує благородство вищих мистецьких принципів».

З відзнакою закінчивши в 1956 році інститут, поетеса повертається до рідного Києва, де наступного року вийшла друком її перша збірка «Проміння землі», а через рік – «Вітрила». Визначною літературною подією в 1961 році став вихід третьої збірки Ліни Костенко «Мандрівки серця». Ця збірка не лише закріпила успіх поетеси, а й засвідчила справжню творчу зрілість та поставила її ім'я поміж визначних майстрів української поезії. У 1963 році мала вийти друком у Держлітвидаві України четверта книга автора, але на жаль, вихід збірки було заборонено радянською цензурою.

Ліна Костенко потрапляє в опалу, її звинувачують в аполітизмі, безідейності, надмірному вживанні понять: «бог», «віщі дзвони», «смиренна молитва», «хрест», «свічка» та ін. Про її поезію говорять, що це «вечірня молитва екзальтованого семінариста, а не вірші радянської поетеси» та пророкують гірку долю творчого безпліддя… Поетичне слово Ліни Костенко потрапляє під заборону: до 1968 року її окремі вірші зрідка друкуються в літературній періодиці, а пізніше – суцільне мовчання.

Довгих шістнадцять років чекав український читач виходу нової книги поетеси. І тільки в 1977 році вийшла у світ збірка віршів «Над берегами вічної ріки», сповнена уваги і любові до людини. У 1979 році надруковано історичний роман «Маруся Чурай», у 1980-му – книга поезій «Неповторність», а у 1987 році побачили світ два видання – «Сад нетанучих скульптур» та збірка віршів для дітей «Бузиновий цар». Цього ж року за роман у віршах «Маруся Чурай» і збірку поезій «Неповторність» поетеса отримала Державну премію України ім. Т. Г. Шевченка. У 1989 році читачі отримали щедрий подарунок – збірку «Вибране», сімдесят тисяч примірників якої було розкуплено миттєво. 1999 року Ліна Костенко видає історичний роман у віршах «Берестечко», у якому художньо осмислюється одна з найбільших трагедій періоду визвольної війни українського народу (1648–1654 рр.) та доля одного з найвидатніших державних діячів – Богдана Хмельницького.

Навесні 2000-го року «за справжнє лицарство у житті, подвижницьку діяльність в ім'я України, створення високохудожніх творів» поетеса стала першим лауреатом Міжнародної літературно-мистецької премії ім. О. Теліги. Цього ж року вона була нагороджена Орденом князя Ярослава Мудрого V ступеню.

У 2010 році Ліна Костенко публікує свій перший прозовий роман «Записки українського самашедшого», який у 2011 році став одним із лідерів продажу серед українських книжок. Поетеса – лауреат літературної відзнаки «Золоті письменники України», якою нагороджують письменників-романістів, чиї романи вийшли сукупним накладом понад 100000 примірників. Ліну Костенко називають класиком. Доля дарувала їй прижиттєве визнання. Її твори друкуються мовами багатьох народів світу: англійською, білоруською, естонською, італійською, німецькою, словацькою та французькою; їх досліджують науковці, вивчають учні, читають та перечитують читачі в бібліотеках. Вони вражають своєю задушевністю, теплотою і дивовижною щирістю, торкаються серця читачів, по-справжньому хвилюють та змушують замислитись про сенс життя. Поет, голова українського Фонду культури Борис Олійник писав: «…Ми – змінні величини, вона – постійна. Це щастя, що в Україні є така поетеса – безмежно талановита, світового рівня, якій підвладні всі стилі, всі жанри, всі форми…».

19 березня Ліні Василівні виповнилося 85. З нагоди ювілею поетеси Національний центр «Мала академія наук України» проводить Всеукраїнський літературний конкурс «Розкрилля душі», у багатьох обласних центрах України проходять обласні фестивалі, присвячені цій даті. Бібліотеки завжди активно долучаються до участі у відзначенні літературних ювілейних дат. Так бібліотека нашого університету підготувала для своїх читачів цикл заходів, присвячених ювілею Ліни Костенко, які пройшли з успіхом: це зустріч із співробітниками Харківського літературного музею та літературно-музична композиція «Ще не було епохи для поетів, але були поети для епох». На сайті бібліотеки, у рубриці «Книги, що зігрівають серця та спонукають до дії» представлено презентацію про життя та творчість Ліни Костенко й перелік її книг і збірок, які можна отримати на абонементі художньої літератури.

Інформація про виставки, творчі зустрічі, літературні вечори подається на сайті http://library.kpi.kharkov.ua та сторінках у соціальних мережах: ВКонтакті, Twitter, Facebook.

Читайте та перечитуйте Ліну Василівну Костенко – видатну поетесу нашого часу, у творах якої вся Україна!